

Olof Palme: Anförande i Rydöbruk Folkets hus den 17 augusti 1985.

Jag får börja med att tacka för förmånen att få komma hit den här lördagskvällen. Det gick till så - att när jag är ute på valturné, det har jag varit i tre veckor nu, och jag ska hålla på i fyra veckor till - så är det ju betydligt klokare människor som bestämmer, vad jag ska göra. Jag får säga lite ja och nej, men de tänker igenom, var jag kan göra mest nytta. Förhoppningsvis.

Men, sen en morgon, så läste jag just den här artikeln i Dagens nyheter¹ vid morgonkaffet och då klev jag upp och tog ner Tidens världsatlas ifrån hyllan, och frågade mig: ligger inte Rydö någonstans på vägen mellan Växjö och Helsingborg? Och det gjorde det ju. Så då tog jag med den till jobbet och frågade: finns det inte en chans att vi kan besöka Rydö på vägen från Växjö till Helsingborg? Ni kan väl ringa ner i alla fall, men verka inte för påträngande, för jag vill inte tränga mig på. Men undra bara om jag kan komma och titta, och så efter ett par dagar så sa dom, att det gick ju för sig. Det är därför jag är här.

Jag har stått på Stora torget i Växjö och det var absolut fullt, men så fullt som i denna lokal det var det inte. Men som precis i jämförelse med Borlänge Folkets hus, i all ära, och Växjö torg i alla ära, men en så'n stämning som i så'n här lokal går ju inte att uppnå.

Vad jag ville komma hit och tala om egentligen är mycket, bland annat om Folkets hus. Jag har invigt många Folkets hus genom åren. Första gången var i Falun, om jag minns rätt. Då läste jag noga historien. Vårt första Folkets hus det invigdes, det var i Kristianstad för snart 100 år sedan. [Och det invigdes] av Axel Danielsson, som då förklarade, att vi har skapat oss en tillflyktsort för förföljda tankar, och jag tycker - det är lysande, för det är det det är frågan om. I ett samhälle som - vi diskuterar ju frihet i den här valrörelsen - det var ett överhetssamhälle, ett högersamhälle om ni vill, som förmenade arbetarna deras rätt - till att rösta, att påverka, att tala, att ens ha någon plats att mötas. Och då byggde man Folkets hus, ofta i utkanterna, som en tillflyktsort för förföljda tankar.

Hur farliga dessa tankar är, det kan man se i det lilla och ynkliga formatet. Häromåret, det var nere i Svedala. Där hade dom haft ett Folkets hus som gått omkull, och kommunen hade

¹ Om Rydö Folkets hus

övertagit det och där hade dom borgerliga majoritet med en röst. Och då bestämde man att vid invigningen av detta reparerade Folkets hus, för det var man tvungen att göra, då fick man för det första inte sjunga Internationalen för det var ett kommunalt hus och därefter flyttades porträttet av Per Albin Hansson. Det flyttades från Folkets hus B-sal till bakom dörren i ett av studierummen. Och sedermera så förbjöd den moderate ordföranden såväl porträttet av Per Albin Hansson som porträttet av Branting. I sin ynklighet visar ju detta hur farligt det fortfarande anses vara.

Vi har ju vårdat, ända sedan arbetarrörelsen kom till makten, har vi vårdat alla symboler för det gamla samhället. Det sitter avsuttna kungar, brukspatroner, och storgodsägares statyer över hela landet. Och porträtt av – vad ni vill. Och dem vårdar vi, för det är en del av kulturarvet. Men man vill så gärna se om det går att avskaffa vår del, av kulturarvet, det lilla. Och det visar ju hur viktigt det är.

Jag har sett många Folkets hus i landet. Till det yttre så kan de se rätt olika ut. Till det inre är de ganska lika. En A-sal för större sammankomster, en B-sal för mindre sammanträden och studiecirkel. Ett litet kök för kaffekokning, kanske ett tredje rum som fungerar som läsrum, expedition för fackföreningen eller vad man nu man mest krävde för tillfället.

Det kan hända att de här husen ligger mitt inne i samhället. Men för det mesta ligger de i utkanten. Ty den unga arbetarrörelsen var inte omtyckt av dem som bestämde över mark och byggande. Och därför fick man som sagt söka sig utanför den centrala bebyggelsen för att alls hitta någon plats där man kunde få ha sitt Folkets hus. Där kunde man hålla sina diskussioner, möten, dryfta sina gemensamma angelägenheter. På det sättet blev Folkets hus, och är, en symbol för tankens och debattens frihet, för människors rätt att själva få formulera sina krav på det samhälle de levde i.

Här har de stora mötena varit, kanske upprörda sådana, när man röstade om strejker och politiska resolutioner. Säkert när Svens Lilja, som vi fick se här [i bildspelet], hade sina möten, det var naturligtvis upprört ibland.² Eller enkla möten när man talade om kommunalt avlopp eller gatubelysning. Här har gästande talare utifrån uppträtt, de politiska agitatorerna likaväl som folkbildarna och de som föreläste om svensk litteratur, om andra världsdelar, om

² "Sven Lilja var en fackföreningsledare i Rydö i början på seklet."

jazz eller socialpolitik. Här har studiecirkelar samlats. Hit har människor kommit för att lära sig bokföringens grunder, statsskickets uppbyggnad eller engelsk grammatik. Och här har man sökt kunskaper eller en stunds avkoppling i, vad det kan vara, bibliotek, eller bytt tankar över en kopp kaffe och en bulle. Här har man betalat ut fackföreningsböcker och arbetslöshetsunderstöd. Man har skrivit flygblad och kallelser.

Här är helt enkelt platsen för människors möten. Här har tankar och åsikter formats, och människor utvecklats i gemenskap med andra. Och då är det många, särskilt i folkrörelsernas äldre och medelålders generationer, som vid de verksamheter som hade sitt centrum i Folkets hus också funnit sin livskamrat.

I dag upplever vi en väldig renässans över hela landet för Folkets hus-tanken. Nya Folkets hus byggs, eller som här, gamla rustas upp. I båda fallen brukar det finnas ett starkt folkligt engagemang bakom. Som i Botkyrka i Stockholm där ett antal medborgare och föreningar understött i väldigt många år för att skapa ett Folkets hus i denna stora förort. Eller som här, när människorna har slagit vakt om sitt gamla Folkets hus.

Jag tror, att Folkets hus har den här rollen och denna betydelse därför att de fyller så många behov hos människorna. Inte bara för att ha någonstans att träffas, utan också för att de ger möjligheter till diskussion och tankeutbyte, likväl som organiserade möten kring bestämda ämnen. De fyller ett medborgerligt behov. Och de fyller ett behov av avkoppling och vanlig mänsklig samvaro. Och de har gett möjlighet till självbestämmande för att förverkliga det som man i de formella diskussionerna, liksom vid de personliga samtalen, funnit vara önskvärt.

Folkets hus är alltså platsen för människors möten. Därför vill jag varmt gratulera er till detta fantastiska fina bildspel som ni har gjort. Som vill skildra, det hela, det är bra. Det är duktiga människor som har gjort det. Det blev så bra därför att det skildrar ett mänskligt skeende som griper. Hur denna ort har skapats, hur människor kommit hit för sin utkomst, skapat sitt Folkets hus för att försvara sina rättigheter, drabbats utav hårdheten i industrinedläggningarnas Sverige och ändå behållit sin livskraft och byggt sitt Folkets hus, ett Folkets hus som är en del av, inte bara gemenskapen i Rydö, utan gemenskapen i Sverige och som vi såg i finalen – gemenskapen i världen. Ni är verkligen att gratulera till detta. Ty det är, som jag sa, en förmån att få komma hit.

Hur mycket Folkets hus betyder, fick jag en sådan fantastisk bevisning av under storstrejken. Då hade vi varit i Malmö och firat Första maj. Jag skulle åka genom Sverige upp till Örebro och det var storstrejkens första dag, nej, storlockoutens första dag var det. Så vi satte på lokalradion allteftersom vi åkte genom Skåne, Halland och Småland och upp igenom. Överallt kunde man höra hur kallelserna kom ”vi ska ses i Folkets hus”, vid den och den tidpunkten. Landet låg stilla. Inga fabriker var i arbete. Men kallelserna gick ut och den svenske arbetaren gick fullkomligt lugnt och organiserat. Och vart gick man? Jo, man gick till sin fackförening och man gick till Folkets hus. Det var mötesplatsen. Där ser man också vad [förmågan ?] att hävda sina rättigheter betyder.

Jag kan inte underlåta att knyta an till dagsdebatten om friheten, när jag såg det här spelet [om Rydö Folkets hus]. Varför byggde man Folkets hus. Jo, man försvarade friheten, friheten [från] förtryck och förföljelse. Jag tycker de ska komma ihåg det, när de har så lätt att säga - att vi som har slagits för mänskliga rättigheter så länge denna rörelse har funnits - skildras som någon slags förtryckets förlöpare, som om vi skulle utgöra något slags hot mot det svenska folkets fri- och rättigheter. Dom som gör det är företrädare för grupper som hade väldigt liten känsla för friheten så länge som de kunde förtrycka. Det är sanningen.

Såg ni på banderollerna i tåget här? Vad stod det? Allmän och lika rösträtt stod det. Det var 1910 och 12, då hade människor i Sverige inte allmän och lika rösträtt. Då hade vi en 40-gradig skala, så att en ”bonne” som hade tillräckligt många grisar hade många röster, men en bruksarbetare hade väl ingen i kommunallagen, kvinnorna hade ingen rösträtt alls. Varför? Jo, därför, man sa det, att om vi får allmän rösträtt, då får vi pöbelvälde. Då får vi gatans parlament, de kan inte betros med att få detta inflytande i folkstyret. Men vi fick allmän och lika rösträtt, och vi fick folkstyre och demokrati.

Det har uppstått en ny debatt, ledd av den förre moderatledaren med stöd av den nye, där man säger, att demokrati det är inte som vi säger allmän och lika rösträtt och folkstyre, att folket bestämmer. Nej, det är väldigt tveksamt, därför att då kan ju det leda till majoritetsförtryck. Utan demokrati, säger dom, det är den enskildes frihet, och skrapar man lite mera, så är det den privata äganderätten, dvs kapitalets frihet man talar om. Att vara oantastad av politiska beslut. Detta, den enskildes frihet, detta är egentligen kärnan i demokratin, säger man. Och det här med demokrati som folkstyre, det är något ganska tvivelaktigt.

Det förre högerledaren, Heckscher, han står alldeles fast. Han säger som vi, demokrati det är folkstyre. [Vi måste vara] aktsamma mot det här, för vad som ryms i den här debatten, det är [att] säga, att folket ska bestämma, det betyder att folket får samlas och diskutera, och så röstar man och så vinner majoriteten och så får man foga sig efter den och sköter dom sig inte så får man kasta ut dom nästa gång det blir tillfälle.

Men dom säger, det är inte så vi ska bestämma, vi ska inte ha så mycket politiska beslut, säger dom, utan det ska marknaden bestämma, dvs att pengarna ska bestämma, dvs de starka ska bestämma.

Och även hela Folkets hus-idén och plakaten som de bar, sina banderoller, som de bar, de handlade om detta: vi vill inte ett samhälle, där det är penningmakten, där det är de ekonomiskt starka i kraft av sin makt, utan det är folket som ska bestämma, folket ska vara herre i sitt eget hus. Den principen ska vi aldrig vika för.

Såg ni vad det stod mera på plakaten? Jo, det stod ”8 timmars arbetsdag”. Precis som de sa i texten: 8 timmar vila, 8 timmar fritid, 8 timmar arbete. Det var den gamla drömmen, att det arbetande folket, som inte hade någon semester – det var ju en av de stora framgångarna vid den första socialdemokratiska-liberala regeringen, att man uppnådde åttatimmarsdagen. Det tog lång tid innan det blev praktiskt genomfört, men man började, och sedan har man gått vidare: vi har fått 40-timmarsvecka och vi har fått en vecka, och två veckor, och tre veckors, och fyra veckors och fem veckors semester.

Detta var bara början det: att det inte bara är arbetsgivaren som ska bestämma utan också den arbetande har rätt att vara med.

På vägen hit från Stora torget i Växjö så passerade vi Lagan. I Lagan bodde Folke Fridell, som dog i torsdags, 81 år gammal. Han jobbade på textilfabriken vid Lagan i 29 år tror jag, han var rivare, ett av de hårdaste jobben, textiljobben, och han upplevde alltså det omänskliga tempot, själlösheten, hårdheten i textilarbetet och han skrev romaner och 46 så utkom hans första stora roman: Död mans hand. Den handlar om en rivare, den handlar om en rivare som kallas Rivar-Bom, och efter det så blev han författare på heltid. Och lämnade sitt jobb som textilarbetare och skrev sedan om samma tema. Och vad skrev han om? Om samma sak – det finns en person i Död mans hand som säger, han heter Fyll-Lars, och han säger: ”Vi vill också

vara med och dela och bestämma.” Och det är det som kampen har gällt. Man ska ha sin rättvisa andel, sin andel, utav produktionsresultatet därför att man gör, man arbetar ju, man livnär ju sig, ska förbättra sina villkor – och för att kunna förbättra sina villkor så sluter man sig samman i fackföreningar. Man vill också vara med och bestämma, just därför att de arbetar. Vi ger alltså vårt vuxna liv åt att stå på ett jobb, då ska vi ju inte bara behöva få order, inte bara vara en kugge i maskineriet. Men vi ska också ha ett ord med i laget. Detta lysande svenska uttryck: ett ord med i laget. Det formulerade, den drömmen formulerade Folke Fridell.

Man hade då § 23, det hette lite olika, som gav arbetsgivarna rätt att fritt anställa och avskeda, att leda och fördela arbetet, och däri lägger man sig inte. Men så upptäckte man ju så småningom, att detta var en orimlighet. Och så sa man: här måste man ju – och det var det stora reformarbetet under mina första sju år, som kommer ifrån facket, som formulerade: titta! här dör arbetare i sin arbetsmiljö, av gift, asbest, och de kan inte göra något åt det.

Och vi införde arbetsmiljölagen. Det var alldeles fantastiskt, nämligen att en arbetare, att facket fick rätt att stoppa produktionen för att skydda sina kamraters hälsa. Jag minns, det var en grabb uppe i Stockviksverken som stoppade produktionen en gång. Och han gick med hela natten, för han visste vad det betydde, han visste att den var hälsofarlig, för han hade TBC. Han stoppade den. Han fick rätt i alla instanser. Han räddade hälsan på sina kamrater. Ett oerhört svårt beslut. – Det var det första.

Och vi fick rätten till anställningstrygghet. Man kunde ju inte bara avskeda folk. Vi fick rätten till styrelsrepresentation. Vi har fått rätten till ledighet för studier, och rätten till att vara hemma med sina barn – föräldraförsäkring – och allt sån' ledighet för rätten att var hos sjukt barn. Vi har MBL, som innebär att här måste ju arbetsgivaren tala med arbetarna och tjänstemännen om vad man ska förändra. Det tar lång tid att utarbeta. Vi hade en portugis här, [nu är det 10 år sedan]. En av de där revolutionära överstarna. Han träffade en ombudsman på LO och frågade: ”Hur lång tid tar det innan MBL fungerar i verkligheten? Ja, sade ombudsmannen: ”20 år”. Och de där revolutionärerna, de var alldeles fallna ifrån skyarna, för för dem var en vecka lång tid. Det här visade att arbetarrörelsen tänkte i 20-årsperspektiv. Ja, det tar lång tid att förändra arbetslivet. Men här började vi ett mödosamt arbete med en rad lagar som vi genomförde under 1970-talets fem första år, för att demokratisera, som vi sa, för just, man skulle vara med och dela och bestämma på arbetsplatserna också.

Och det har ju ändrat sig. Det fungerar fortfarande inte på en massa punkter, men det är alltså en klar förändring, en enorm förändring.

Nu finns det de som säger att det här är ofrihet. Det gäller att tämja facket. Det kommer utifrån. Den vice högerledaren, han har varit i Amerika och han säger: Vad man än säger om fru Thatcher, sade han, hon kunde i alla fall tämja facket.

Jo, detta innefattar en massa lagar, som begränsar fackets möjligheter. Man gör sådant som bryter sönder fackföreningarna inifrån. Man jagar dem på alla tänkbara sätt. Detta pågår. Därför säger man: facket stör, det är ju marknaden, dom lägger sig i marknaden, den fria marknadshushållningen och alltså är facket ett marknadsstörande element och alltså måste fackets makt begränsas. Det är ju enkelt, det är så de resonerar, och de genomför lagstiftning i en rad fall. Och den här sjukan, jag betraktar det som en sjuka, den har nu nått den svenska högern. Och man säger – i frihetens namn – att man också ska tämja facket. Och det ligger, det ska ni veta, det finns 62 olika, tror jag det var, förslag från moderata samlingspartiet vid årets riksdag, som går ut på att man på alla sätt ska begränsa facket. Och det gäller – det gäller till exempel arbetstidslagen – den vill man helt avskaffa. Detta är den första stora segern – det står på plakaten – det ska försvinna.

Det gäller arbetsmiljölagen, det gäller anställningstrygghetslagen, det gäller MBL, det gäller rätten för ledighet för studier. Filmen där – bildspelet – ska vevas baklänges – gå tillbaks.

Vad vill man mer göra? Arbetsgivarna får dra av sina avgifter. Nu har vi infört att fackföreningsmedlemmarna också får dra av sina avgifter på skatten. Det ska de avskaffa för det gynnar facket. Men arbetsgivarna ska givetvis behålla sin.

Man ska försämra sjukförsäkringen för de kollektivanställda, just dom som har de hårda jobben. Jag kommer ihåg – jag var på Kockums varv – där går de ju utomhus många – de ska bli av med – få försämrade försäkringsvillkor.

När jag var på charkuterifabriken i Stockholm, där de styckar nötkreatur och svin, med oerhörda risker för skärskador. Skär de sig i fingret, så är de borta en vecka från jobbet. De ska få försämrade sjukförsäkring. Så får de betala skattesänkningar för högre inkomsttagare. Man ska höja – kraftigt – betalningen till arbetslöshetskassan. Varför då? Jo, arbetarna driver upp sina löner för högt, så det leder till arbetslöshet. Då blir ju avgifterna till kassan stora och då får de, så att säga, en knäpp på fingrarna och då passar de sig för att de ställer till med så höga lönekrav, att det leder till arbetslöshet. Så är deras resonemang. På det sättet – man säger

att man vill komma åt facket, tämja facket. Vad man gör är att vingklippa medlemmarna – det är det.

Och de kom igen om friheten. Vi får ju då välja vilken frihet vi vill ha. Ska vi ha högerfriheten, som är friheten för marknadskrafterna, befrielsen från fackföreningar, rättigheter för kapitalägarna, där man inte längre behöver ta hänsyn till arbetarkrav när det gäller miljö, trygghet, MBL, styrelse – och hur mycket man kan begränsa.

Eller ska vi säga, att de här som stod här 1910, deras drömmar var väl inte så utvecklade, men nog fanns det, när de kunde tro – vinner man rösträtt – nog ville de kunna få bilda fackförening. Visserligen, de träffades här för att diskutera en del och därmed också kunna påverka. Och det var för dem frihet. Och vår frihet det är Folke Fridells frihet, att vanliga löntagare ska vara med och dela och bestämma i det svenska arbetslivet. Det är till gagn för de människorna, det är till gagn för arbetslivet och det är till gagn för friheten i Sverige. Det är vår bestämda uppfattning.

Och sen – en sak till: friheten är hos oss väldigt nära förknippad med jämlikhet. Det är alltid: den enes frihet kan ju bli den andres ofrihet. Tage Erlander sade: ”Man ska ha så mycket frihet som möjligt för egen del, så långt att den inte inskränker på andra människors frihet.” Jag vill formulera mig som en gammal amerikansk jurist som i ett berömt mål sa: ”Yttrandefriheten kan inte få innefatta rätten att ropa ’elden är lös’ i en fullsatt biolokal.” – Jag fick associationen, när jag tittade ut här.

Vems frihet?

Vi har det läget nu, att man vill ta bort bidragen till förtjänst – för att kunna sänka skatterna. Men för oss är det en väldig frihet det här – att gamla människor och handikappade – ska kunna besöka sina släktingar och vänner, inte bara sitta isolerade, att de till och med ska kunna komma ut i naturen. Och, att detta var en väldig frihetsökning för 100 000-tals människor i det här landet. Tar man bort det, ja då minskar man deras frihet. Det är för dem en alldeles oerhört viktig punkt. Jag tycker att deras frihet är viktigare än den lilla skattesänkning, som de välbeställda kan få.

Eller om man drar in bidraget till särskolan för utvecklingsstörda barn. Ja, det är den grupp som kanske har det svårast på ett sätt. Och det är klart – de kanske inte funderar så mycket på

sin frihet – kanske inte tänker så. Men vi vet ju, att vi har ju någon slags moralisk förpliktelse, att vi vill satsa särskilt på de barnen så att de ska kunna ha en någorlunda dräglig tillvaro. Och inte blir vi mindre fria och lyckliga om vi tar bort, tar ifrån, stödet till den och lägger på skattesänkningar för högre inkomsttagare.

Och så blir alltid frihetsfrågan, det blir frågan: frihet för vem? Och för vad? Och där är det alltid så att vi menar, att vi står för de stora, breda folkgruppernas frihet. Det är den kampen – frihet från arbetslöshet, frihet från nöd, från fattigdom, från sjukdom, från arbetslöshet.

Jag läste en artikel i en amerikansk tidskrift i morse, som handlade om Europas ungdom. De hade ritat en tegelmur, där var det 20 ungdomar i overaller, man såg bara nackarna på dem, ”Europas ungdom har ingen framtid” var rubriken.

Varför då? Jo, därför att de går och är arbetslösa. 20 % av alla ungdomar i Europa går arbetslösa, och i vissa delar är det 50 %, i vissa delar 75 %. Och de är icke fria! Jag kan inte för mitt liv tycka att de är fria. Det är ett gissel!

Därför är ju vår största framgång de här åren, det är ju att pressa ner arbetslösheten, pressa upp sysselsättningen, väldigt kraftigt. 146 000 fler i jobb på tre år – och det är framför allt de unga. Det är för oss den stora friheten.

Sedan vet vi ju, vi slåss ju, för mänskliga rättigheter – mer än någon annan. Det var väldigt tilltalande, när jag såg bildspelet, och såg bilderna från Chile. Där förföljs och skjuts människor. Fast den internationella högern ingenting har att säga om det. Vi såg bilderna på de svarta – tänk er – Sydafrika idag – Willie Mandela, hennes hus har först förstörts och sedan bränts, därför att hennes man sitter i fängelse. Och han är ledare för de svarta. Jag har aldrig träffat honom, för han kom i fängelse redan 1964, tror jag, men jag träffade en av hans vänner, som heter Toivo Ja Toivo. Egentligen från Namibia, kommer han. Och han kom in i fängelse den 9 mars 1966, berättade han. Jag har funderat på vad jag gjorde då – det kommer jag inte ihåg. När han kom ut i april 1984, tror jag, hade han suttit i 18 år, tillsammans med Nelson Mandela. Och han satt i ensamcell i många år. Men han var ganska nöjd med tillvaron på något sätt – alltså. Ibland fick de göra lite grann, de fick städa de vita fångvaktarnas bostäder. De tyckte det var bra, att de politiska fångarna de var bra att ha som städare, sa de, för de stal gamla tidningar för det ville de läsa, eftersom de var avskurna från omvärlden. Han sa, att de kom till Nelson Mandela och sa, att du får bli fri, vi ska släppa ut dig ur fängelset, du har suttit nu här i 20 år, om du åker och bosätter dig i ett av de svara

bosättningsområdena, i så kallade hemland. Och då sade Nelson Mandela: ”Nej, då sitter jag hellre i fängelse, för jag vill komma ut som en fri man och bo var jag vill.”

Och det tyder ju på en oändlig själsstyrka. En rörelse med sådana ledare kommer de aldrig att kunna betvinga, liksom man inte kunde betvinga dem som formade arbetarrörelsen. Det var samma typ av människor, som var beredda att offra vad som helst för den rätt som de slogs för.

Vi har tagit ett uttalande idag för Sydafrika. Jag kräver att detta fruktansvärda rasförtryckarsystem avskaffas och att världen samlas till – jag har sysslat med Afrika under många år och jag är fullkomligt övertygad om att den dag omvärlden bestämmer sig att vi ska inte tillåta rasförtryck – vi ska inte tillåta denna regim – så kommer denna regim att falla. Och vi står för att världssamfundet ska gå samman – vi har kvar framför allt vissa högerstyrda regimer, som talade så mycket om frihet, men som gör så lite, när människor lider nöd. Det är ju så. Om de också ställde upp, så kanske vi kunde avveckla rasförtrycket i fred – att det kommer att avvecklas är klart, men det kan ske under ett fruktansvärt våld, ett fruktansvärt blodbad, när människorna, den väldiga folkmajoriteten, reser sig.

Kom ihåg igen – låt oss återvända till Folkets hus, vid partiets kongress 1891, så bestämde vi oss för reformismen. Men det var inte självklart – för det kan komma en punkt då det lidande folkflertalet inte har något annat val än att gripa till våld, därför att vi förmenas våra rättigheter. Och där står de svarta nu. Trots att de har ledare som Desmond Tutu och andra kristna gentlemen som vill fred. Men när den svenska arbetarrörelsen kunde slå sig fram på reformismens väg, det var tur – och bra – ett bättre samhälle. Ge de här människorna chansen, de kommer att kunna förvalta sitt samhälle, sina liv, och sin framtid.

Och så handlar Folkets hus om friheten, friheten för människor att få kunna tänka fritt, att få tänka tillsammans, att få arbeta tillsammans, att få tillsammans gå ut med sina drömmar och visioner om framtiden och på den grunden kunna förändra samhället. Jag har ett citat av Hjalmar Branting, som han sade i tidningen Träarbetaren för 80 år sedan – mer: ”Socialismen är helt enkelt den moderna arbetarrörelsen sedd från teoretisk sida. Arbetarrörelsen är socialismen trädande ut i det praktiska livet. Ingendera kunde tänka sig någon dogmatisk stelhet. De verkar i levande livet, och livet står aldrig stilla. Varje nytt skede av samhällsutvecklingen ställer lika krav, eller ger någon förändrad belysning över det gamla, med de ledande grundtankarna består hos socialismen, liksom hos arbetarrörelsen, och de är:

solidaritet i stället för privatfördelar på andras bekostnad, organisation i stället för planlös anarki, kraftlöshet och ruin.”

Det är möjligt att det var några som läste det här på Rydö bruk, för det var ju i deras förbunds tidning, om jag förstår rätt, som den här drapan skrevs. Det är 80 år sedan. Och sedan dess har det här samhället och det här Folkets hus genomgått många skeden. Men idealen, idéerna om frihet och mänsklig gemenskap, de består och det är dem vi slåss för i den här valrörelsen och i vårt dagliga jobb. Och det här Folkets hus, som ni med så mycket uppoffringar, så mycket fantasi, och så mycket glädje har skapat, det får då stå som en symbol för denna frihetskamp som är arbetarrörelsens.

(40 minuter, oredigerad bandutskrift. SA 2005-02-27)